

1863 METŲ SUKILIMO VADAI:

žemaitis kunigas

Antanas
Mackevičius

PARENGĖ KONSTANTINAS PRUŠINSKAS

Paberžės Švč. Mergelės Apsilankymo bažnyčia.
Danutės Mukienės nuotrauka

Žemaitį kunigą Antaną Mackevičių daugelis iki pat šiol vadina 1863 m. sukilimo dvasiniu lyderiu Lietuvoje.

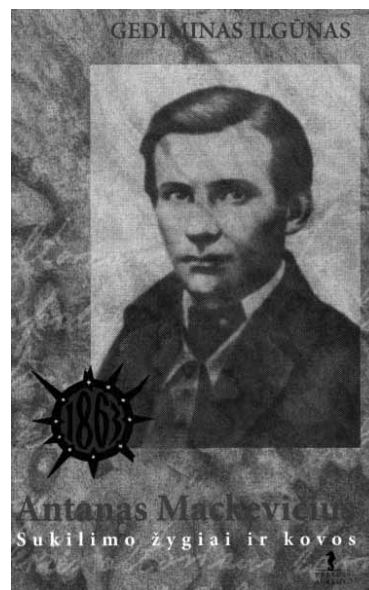
Gimė jis 1828 m. birželio 14 d. tuometinės Raseinių apskrities Liolių apylinkės Morkių kaimo (dabar – Kelmės r.) mažažemių bajorų šeimoje. Nuo pat mažens buvo labai mokslus. Pasakojama, kad jis, kaip ir Simonas Daukantas, pėsčias atėjo į Vilnių, kur 1846–1849 m. mokėsi Vilniaus gimnazijoje ir ją baigė. Toliau mokslą tęsė Kijevo šv. Vladimiro universitete. Čia jis apsisprendė savo gyvenimą paskirti paprastiesiems žmonėms ir tapti kunigu, todėl 1849 m. studijas Kijeve nutraukė, o, sugrįžęs į Lietuvą, po metų (1850 m.) įstojo į Varnių kunigų seminariją. Ją baigė 1853 metais. Iš pradžių dirbo Krekenavos parapijos vikaru (1853–1855 m.), vėliau lemtingai buvo paskirtas Paberžės (Kėdainių r., netoli Surviliškio) kunigu ir šias pareigas ėjo aštuonerius metus – 1856–1863 metais. Jį labai mėgo parapijiečiai, ypač už tai, kad jiems negailėdavo laiko ir sveikatos.

1863 m. balandžio 20 d. Paberžės bažnyčioje A. Mackevičius perskaitė sukilimo manifestą ir pakvietė į sukilimą jungtis, pradėti kovą už pilietines teises visus, kam rūpi Lietuvos ateitis, kas nori gauti žemės ir ją savarankiškai dirbti. Kunigas į sukilimą žmones kviesdavo šūkiu „Už žmogiškas žmonių teises, už mūsų ir jūsų laisvę“. Perskaitęs manifestą, jis sutaną pakeitė į vatinuką (kailinukus) ir ėmė burti sukilėlius. Jo pakviesti į būrį susirinko apie 500 kovotojų.

A. Mackevičius tikėjo, jog sukilimo metu bus galima iškovoti lietuvių tautai politinių teisių, tautinį savarankiškumą. Jis nepritarė lenkų sukilėlių siekiams sujungti Lietuvą su Lenkija.

Z. Sierakauskas A. Mackevičių buvo paskyręs ketvirtojo bataliono vadu. Su šiuo batalionu jis kovėsi Anykščių, Panevėžio ir Raseinių apylinkėse, garsėjo gera partizaninės kovos taktika. A. Mackevičius buvo ir sukilimo atsišaukimų leidėjas bei platintojas. 1863 m. gegužės mėnesį netoli Panevėžio A. Mackevičiaus vadovaujamas batalionas sumušė kur kas didesnį carinės kariuomenės būrį. Jis savo veiksmus derino su sukilimo vadu Zigmantu Sierakausku ir su Kostu Kalinausku. 1863 m. birželio mėnesį, po to, kai į nelaisvę pateko Z. Sierakauskas, A. Mackevičiui teko perimti vadovauti ir tiems būriams, kuriems anksčiau vadovavo Z. Sierakauskas.

Didžiausios nesėkmės A. Mackevičiaus būrį pradėjo persekioti 1863 m. rudenį. Lemtingas buvo spalio viduryje prie Biržų įvykęs A. Mackevičiaus būrio susirėmimas su caro kariuomenės daliniais. Sukilėliai tąsyk pralaimėjo ir pasitraukė link Kauno. Galutinai A. Mackevičiaus būrys buvo sumuštas 1863 m. lapkričio 26 d. Lekešių kaime (netoli Vilkijos). Tada A. Mackevičius buvo sužeistas. Iš mūšio lauko jam pavyko pasitraukti. Ėmė slapstytis Vilkijos apylinkėse. 1863 m. gruodžio 17 d. A. Mackevičius pateko į nelaisvę ir buvo uždarytas į Kauno kalėjimą (tuo metu jis veikė dabartinio Maiorinio lietuvių literatūros muziejaus pasta-

Gedimino Ilgūno knygos „Antanas Mackevičius. Sukilimo žygiai ir kovos“ (Vilnius, 2007) viršelis

te). Tolesnį kunigo likimą nulėmė į Lietuvą su sukilėliais susidoroti atsiųstas Michailas Muravjovas. Po to, kai A. Mackevičius atsakė išduoti kitus sukilimo vadus, jam M. Muravjovo nurodymu buvo paskirta mirties bausmė. Kunigui mirties bausmė pakariant buvo įvykdyta 1863 m. gruodžio 28 d. Kaune, Ožėškienės gatvėje 11 valandą.

A. Mackevičius buvo vienas iš daugiau negu 250 sukilime dalyvavusių kunigų. Iš jų 7 buvo nubaisti mirties bausme, 152 ištremti iš Lietuvos.